

Інтернет-ресурс:

<http://www.undpsust.kiev.ua/Docs1u.htm>

6. M. Yussefi and H. Willer The World of Organic Agriculture 2003: Statistics and Future Prospects.
Інтернет-ресурс: www.ifoam.org

The problems of becoming and prospect of

organic agriculture are considered in a region. The prognosis of employment is carried out in agriculture, coming from the European criteria of employment. The regional features of growing ecologically of clean products are analysed. Strategy of development of organic agriculture is offered in a region.

Якубів В.М.

ЕФЕКТИВНИЙ СІЛЬСЬКИЙ РОЗВИТОК – ПРІОРИТЕТ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Досліджено особливості спрямованості сучасної аграрної політики держави та обґрунтовано необхідність її коригування. Визначено основні пріоритети перспективного розвитку аграрної сфери, висвітлено цілі та очікувані ефекти від реалізації запропонованих напрямів.

Ключові слова: *сільський розвиток, пріоритети, аграрна політика, сільська територія, сільськогосподарське виробництво.*

I. Вступ. На сучасному етапі розвитку аграрних відносин у Карпатському регіоні спостерігається недостатність уваги процесам побудови і реалізації стратегічних планів функціонування суб'єктів господарювання. Для сьогоднішнього села характерною є ситуація, коли кожен суб'єкт з метою виживання сам для себе є і організатором будь-яких змін і їх виконавцем і відповідно споживачем. Тобто мета, засоби і заходи певних напрямів визначаються індивідуально. Тому очевидно, що для сільськогосподарських підприємств основною ціллю є отримання економічної вигоди, для селянина – забезпечення соціально-економічних благ. Водночас залишаються два потужні елементи, які подбати про себе не можуть і як наслідок знаходяться в стадії занепаду. Мова йде про сільську територію (перша складова) як багатofункціональну природну, соціально-економічну й виробничо-господарську структуру з наявним населенням, виробництвом, соціальною базою, відносинами, культурною спадщиною [1, 7] та про природно-екологічний ресурс (друга складова). Враховуючи визначальну важливість цих двох компонентів для людства загалом виникає

необхідність у терміновому вирішенні нинішніх проблем, шляхом обґрунтування і реалізації стратегічної програми комплексного розвитку села.

Проблеми ефективного розвитку сільських територій є об'єктом дослідження багатьох вчених-аграрників, зокрема: В.Г. Андрійчука, І.Ф. Баланюка, О.А. Біттера, Д.Ф. Крисанова, М.Й. Маліка, О.М. Могильного, П.Т. Саблука, А.М. Стельмашука, В.В. Юрчишина та ін. Однак регіональні аспекти сучасного етапу становлення сіл та сільського господарства в Карпатському регіоні та пов'язані з ними особливості розробки стратегічних напрямів сільського розвитку є недостатньо обґрунтованими.

II. Постановка завдання. Метою даного дослідження є уточнення і визначення основної мети сучасної аграрної політики держави та системи найважливіших її пріоритетів, виходячи з необхідності вирішення проблем сільського розвитку.

III. Результати. Повноваження щодо управління сільськими територіями покладені на місцеві ради, які згідно з Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні"[2] повинні забезпечувати збалансований економічний та соціальний розвиток сіл, ефективне використання природних, трудових і фінансових ресурсів. Окремі аспекти щодо планування і реалізації заходів з підтримки сільських територій здійснюються, проте без розробки науково обґрунтованої стратегії зорієнтованої на регіональні особливості та наявну ситуацію з визначеними конкретними засобами фінансування та умовами реалізації, швидкого розвитку сіл організувати практично неможливо.

Важливою передумовою розбудови аграрного сектора є обґрунтування мети та пріоритетів його розвитку.

Пріоритетним напрямком за О.М. Могильним є “всебічно виважений вектор ефективного функціонування сільського господарства, що в оглядовій перспективі може бути прогнозованим результатом складної взаємодії ринкового механізму, окремих стратегій суб’єктів агробізнесу та державних регуляторних заходів” [3, 339].

Визначення пріоритетів означає “підкреслення проблемності ситуації, конкретизації уваги на значному загостренні певної проблеми, її можливого переході у кризовий стан” [4, 14].

Спроби державної підтримки аграрного сектора спостерігаються уже на протязі триналого часу, хоча очікуваного ефекту не приносять. Так, починаючи з 1990 року було прийнято низку нормативно-правових актів щодо здійснення аграрних і в т. ч. земельних реформуваль. Впродовж трансформаційного періоду об’єктами державного регулювання у сфері сільського господарства були певні аспекти цінової, податкової, кредитної політики, які спрямовувались на створення підґрунтя для існування агроформувань ринкового типу, заснованих на приватній власності на землю та якісно нових принципах господарювання.

При цьому не можливо не погодитись з висновком В.В. Юрчишина, що в державі не вдалось сформувати нормальну функціонуючу модель управління сільським господарством. Системна недосконалість управління розвитком аграрних відносин переросла в системну кризу в агропродовольчому секторі економіки [5, 17-19].

У дослідженнях О.М. Могильного з цього приводу узагальнено висновок, що “трансформаційна криза сільського господарства – це, перш за все, криза державного регулювання цієї галузі, а точніше його відсутності” [3, 48]. Саме відсутність системності у процесі планування і реалізації етапів аграрної реформи та нераціональний вибір пріоритетів зумовили отримання дещо несподіваних результатів трансформації, зокрема негативної спрямованості. Наголошення на несистемності та непрограмованості розвитку здійснюється тому,

що окремі акти та заходи щодо державної підтримки і регулювання сільського господарства відбувались.

Основними пріоритетами державної аграрної політики періоду реформувань були: трансформація відносин власності на землю, перетворення колгоспів у нові господарські структури. При цьому соціальний аспект практично залишався поза увагою. Сучасна державна аграрна політика, визначальні положення якої викладені у законі України “Про основні засади аграрної політики на період до 2015 року” передбачає наступні пріоритети [6]:

- гарантування продовольчої безпеки держави;
- перетворення аграрного сектора на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках сектор економіки держави;
- збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності нації;
- комплексний розвиток сільських територій та розв’язання соціальних проблем на селі.

Дослідник цієї сфери О.М. Могильний виділяє таку ієрархію пріоритетних напрямів державного регулювання сільського господарства [3, 353]:

- соціальна спрямованість;
- стабілізація виробництва;
- структурна збалансованість;
- інноваційно-інвестиційний розвиток;
- конкурентне середовище;
- конкурентоспроможність.

За висновком І.Ф. Баланюка визначальним пріоритетом аграрного розвитку є інтерес селянина [7, 76-78].

Погоджуючись з тим, що названі аспекти в усіх варіантах є важливими і актуальними, пропонуємо незначне їх коригування. Так, основною метою державної аграрної політики повинно бути забезпечення ефективного сільського розвитку. Пріоритетами при цьому є (рис. 1):

- покращання умов життя і праці селян;
- розвиток конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва;
- відтворення і зміцнення природно-ресурсної бази сільських територій.

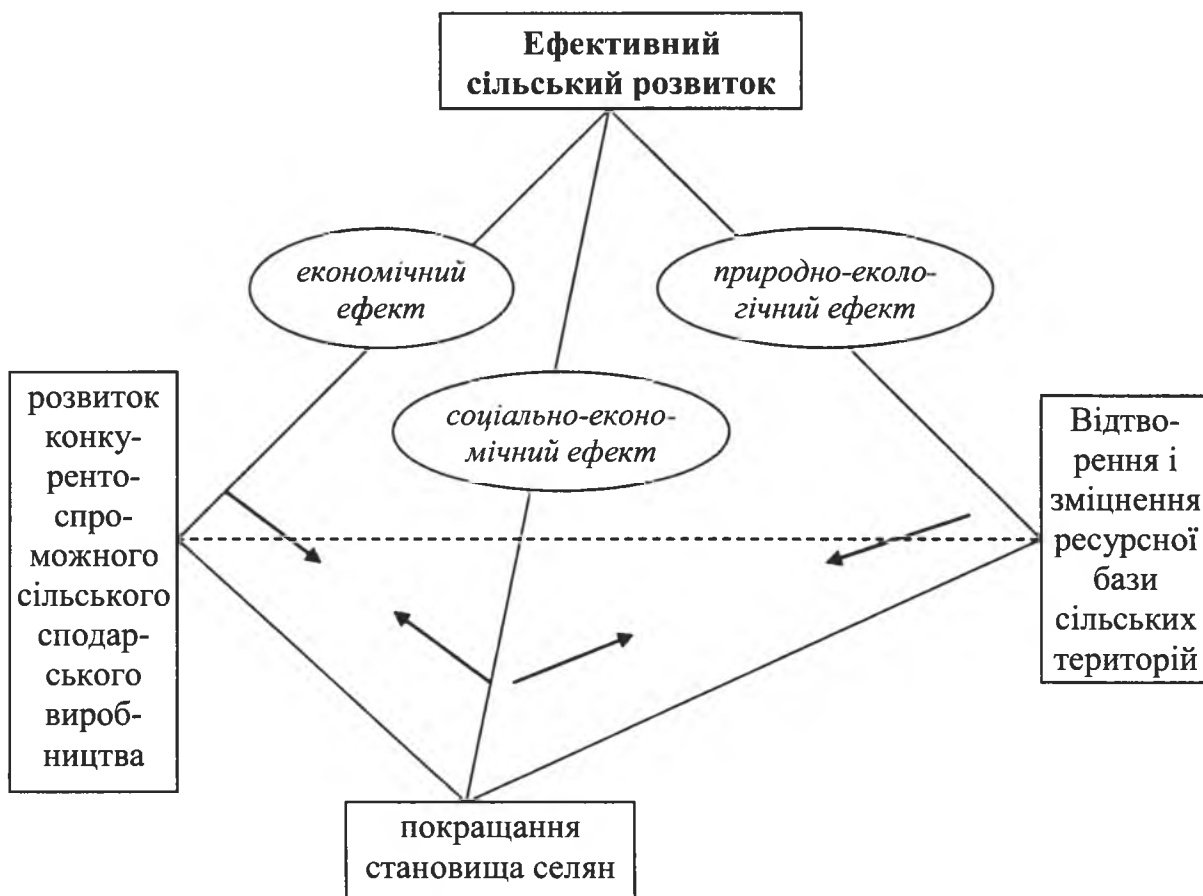

Рис. 1. Пріоритети аграрної політики держави

Усі виділені пріоритети є рівноправними між собою і вміщують субпідрядні елементи внутрішньої ієрархії. Це зумовлено тим, що дані три напрями є цілями однієї політики і дають результат тільки в комплексному поєднанні, оскільки за своєю суттю вони є взаємодоповнюючими складовими.

Тісні зв'язки між названими компонентами ієрархії системи ефективного сільського розвитку розшифровуються через їх сутнісне призначення. Для їх характеристики на рис. 1 виділено три види взаємодоповнюючих зв'язків.

1. Зв'язок “покращення становища селян – розвиток сільськогосподарського виробництва” – передбачає, що підвищення рівня життя селянства можливе за умови налагодження якісного і масштабного аграрного виробництва, яке з одного боку дає робочі місця, а з іншого – продукти харчування. У свою чергу, результативний розвиток агроформувань потребує по-перше, трудових ресурсів (селян), а по-друге, платоспроможного попиту на свою

продукцію, який реалізується через високий рівень соціально-економічного стану населення (і в т. ч. сільського).

2. Зв'язок “розвиток сільськогосподарського виробництва – відтворення і зміцнення природно-ресурсної бази сільських територій” – передбачає, що сільськогосподарські підприємства в ході своєї роботи основним ресурсом виробництва мають землю, певною мірою водні та інші природні засоби конкретної місцевості. Тому, з метою забезпечення отримання високої урожайності вирощуваних сільськогосподарських культур господарства зацікавлені у покращенні якісних характеристик ґрунтів, тобто зміцненні природно-ресурсної бази. Тобто агроформування повинні сприяти відтворенню екологічного потенціалу для того, щоб отримати від нього віддачу.

3. Зв'язок “покращення становища селян – відтворення і зміцнення природно-ресурсної бази сільських територій” – передбачає, що високий рівень життя селян може бути забезпечений при наявності нормальної природ-

но-екологічної ситуації, оскільки навколишнє середовище є важливим джерелом, що підтримує життєдіяльність людини. З іншого боку, процес відтворення і зміцнення природно-ресурсного потенціалу залежить від самого населення певної території, оскільки через такі фактори як: забруднення місцевості (викидання відходів), самовільна вирубка лісу, занедбаня невеликих річок і т. д., селяни погіршуючи стан природної бази створюють для себе незадовільні умови проживання.

У результаті побудованої на рис. 1 ієрархії пріоритетів, що відображені у вигляді піраміди, на вершині якої знаходиться основна мета державної аграрної політики, а на кутах – рівнозначні підцілі, утворюються також грані даної геометричної фігури, які теж наповнені економічним змістом. Кожна з граней показує характер окремого пріоритету, зокрема економічний ефект, що відповідає розвитку сільськогосподарського виробництва; соціально-економічний ефект – покращенню становища селян і природно-екологічний ефект – відтворенню і зміцненню природно-ресурсної бази. Такі сфери є відображенням основного очікуваного результату від реалізації пріоритетних цілей, тобто грань піраміди є певним максимумом або крайнім наслідком. Проте, в даному випадку спостерігається присутність коеволюційного підходу, який передбачає поєднання дії чи взаємообумовленість різних (суміжних) сфер. Так, геометрично це відображено у вигляді площин між гранями, на яких здійснюється приближення сутнісного значення від двох “ближніх” ефектів.

Таким чином якщо розглядати простий трикутник з кутами “розвиток сільськогосподарського виробництва – покращання становища селян – ефективний сільський розвиток”, то загальним ефектом буде поєднання суто економічного з соціально-економічним і відповідно утворюються ще дві площини: інтеграція соціально-економічного з природно-екологічним ефектом та останнього з економічним. Таке явище простежується і на практиці, коли існує один визначальний наслідок і ряд супутніх.

Отже, і з логічної точки зору, і з геометричної, зрозуміло, що системна реалізація комплексу заходів, пов’язаних з досягненням

трьох названих пріоритетів створює синергійний ефект сільського зростання, тобто результат сукупної дії факторів перевищує їх поодинокі наслідки. І коеволюційно переплітаючи соціальну, економічну і природно-екологічну сфери досягається гармонійний розвиток сільської території в інтересах усіх її елементів.

При цьому, слід відмітити, що розглянута модель ієрархії пріоритетів визначається як система на яку не здійснюється зовнішній вплив. Це здійснено з метою підвищення якісного рівня дослідження внутрішньої сутності і зв’язків між виділеними цілями. Водночас це не означає, що система є самодостатньою і само організованою. Важливим реалізатором комплексу заходів спрямованих на досягнення поставленої мети є державні органи влади з відповідними установами і організаціями та органи місцевого самоврядування.

IV. Висновки. Таким чином запропоновані нами зміни щодо коригування мети і пріоритетів державної аграрної політики характеризуються двома основними позитивами. По-перше, передбачено розширення орієнтації аграрної політики з соціально-економічної на соціоекологічно-економічну, шляхом включення ще одного пріоритету – відтворення і зміцнення природно-ресурсного потенціалу. По-друге, визначені підцілі являються взаємодоповнюючими, взаємообумовлюючими і взаємопов’язаними елементами однієї системи, що здатні забезпечити (в комплексному поєднанні у процесі реалізації) коеволюційний принцип у формуванні ефектів від досягнення пріоритетів, і як наслідок – синергійний ефект сільського розвитку.

1. Юрчишин В.В. Сільські території як системуючі фактори розвитку аграрного сектора економіки // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 3-10.

2. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997 № 280/97-ВР // [http: zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

3. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери. – Ужгород: ІВА, 2005. – 400 с.

4. Крисанов Д.Ф. “Пріоритет” в системі наукових поглядів на “проблему” // Економіка АПК. – 1997. – № 7. – С. 13-17.

5. Юрчишин В.В. Стратегічні аспекти пореформеного розвитку аграрних відносин: Зб. наук. пр. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – С. 17-19.

6. Закон України “Про основні засади державної

аграрної політики на період до 2015 року” від 18.10.2005 р. № 2982–IV // <http://iu.org.ua/elgov/3/97/332/390/327.html>.

7. Баланюк І.Ф. Селянське питання у контексті розвитку аграрних відносин // Вісник Прикарпатського університету. Серія економіка. Випуск 4. – Івано-Франківськ: “Плай”, 2006. – С. 76-78.

The features of orientation of modern agrarian policy of the state and grounded necessity of its correction are investigational. Certainly basic priorities of perspective development of agrarian sphere. Aims and expected effects are reflected from realization of the offered directions.